

Wojciech Hanc

Misje i jedność w kontekście dialogu Światowej Rady Kościołów i Kościoła Rzymskokatolickiego

Studia Włocławskie 11, 68-89

2009

Artykuł został opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

KS. WOJCIECH HANC

MISJE I JEDNOŚĆ W KONTEKŚCIE DIALOGU ŚWIATOWEJ RADY KOŚCIOŁÓW I KOŚCIOŁA RZYMSKOKATOLICKIEGO¹

M.-J. Le Guillou, profesor teologii wschodniej i misjologii, rozpoczynając artykuł pt. *Misje – przeszkodą czy bodźcem dla ekumenizmu* wypowiada ważne dla podjętego tematu stwierdzenie: „Wielu chrześcijan uważa, że misje i ekumenizm są pojęciami bądź też rzeczywistościami, które nie mają między sobą istotnego związku. Łączące je więzy tkwią jednak w samej naturze planu Bożego, w naturze Kościoła i – w konkretnej sytuacji – nie można ich od siebie oddzielić”².

I rzeczywiście uświadomienie sobie działalności misyjnej w perspektywie światowej odbyło się równocześnie z powszechnym odkryciem ekumenii³. Po pięćdziesięciu latach od Światowej Konferencji Protestanckich Towarzystw Misyjnych w Edynburgu, z nową mocą ukazał to Sobór Watykański II zarówno w Konstytucji *Lumen gentium*, jak i w dekretach: *Ad gentes* oraz *Unitatis redintegratio*. Wyraźnie zostało stwierdzone, że misyjny w swej naturze Kościół pielgrzymujący bierze początek według planu Ojca, z posłania Syna i Ducha Świętego (DM, 2), zaś tajemnica jedności Kościoła odzwierciedla jedność Trójcy Świętej (DE, 2). A ponieważ Chrystus jest zarówno zasadą jedności (por. KK, 13; DE, 2), jak również sprawcą działalności misyjnej (por. KK, 6, 7, 14), stąd zasada chrystologiczna przenikająca misje i ekumenizm, oparta na zbawczej funkcji Chrystusa i Jego pośredniczącej roli, wskazuje ewidentnie na wzajemne pomiędzy nimi powiązania⁴, które mają już dość długą historię. Dlatego, by wprowadzić w kontekst dialogowy, zostaną najpierw zarysowane dzieje owych wzajemnych uwarunkowań, począwszy od Edynburga aż po powstanie Ekumenicznej Rady Kościołów w Amsterdamie (1), następnie zostaną przedstawione relacje zachodzące pomiędzy Kościołem rzymskokatolickim a Światową Radą Kościołów, włącznie z nawiązaniem oficjalnego dialogu prowadzonego w ramach utworzonej Wspólnej Grupy Roboczej (2), a wreszcie zo-

staną ukazane istotne kwestie związane z działalnością misyjną i ekumeniczną w sześciu raportach dialogowych (3).

1. Od Edynburga do Amsterdamu

Przełomowe znaczenie dla misji i ruchu ekumenicznego miała pierwsza Ogólnoświatowa Konferencja Protestantckich Towarzystw Misyjnych w Edynburgu (1910 r.). Ukazał się na niej w całym swym wymiarze problem chrześcijańskiego rozbicia. Mówił o tym chiński delegat dr Chang: „Przysłaliście nam misjonarzy, którzy dali nam poznać Jezusa Chrystusa i za to jesteśmy wam wdzięczni. Lecz przynieśliście nam również wasze różnice i wasze podziały: jedni głoszą nam metodyzm, drudzy luteranizm, kongregacjonalizm czy episkopalizm. Domagamy się, abyście nam głosili Ewangelię i pozwolili wzbudzić samemu Jezusowi Chrystusowi z łona naszych narodów poprzez działanie Ducha Świętego Kościoł odpowiadający jego wymaganiom, jak również geniuszowi naszej rasy, który byłby Kościołem Chrystusa w Japonii, Kościołem Chrystusa w Chinach, Kościołem Chrystusa w Indiach, wolnym od wszelkich «izmów», jakimi obłożyliście przepowiadanie Ewangelii pośród nas”⁵. Dzięki tej Konferencji dokonano się ekumeniczne przebudzenie nie mające precedensów w misyjnej świadomości Kościoła. Większość znawców przedmiotu przyznaje, że Edynburg odegrał priorytetową rolę w narodzinach współczesnego ruchu ekumenicznego, a także wywarł zdecydowany wpływ na misyjne społeczeństwa anglosaskie i na europejskie z kontynentu. Ogólnie na Konferencji było obecnych ponad tysiąc delegatów reprezentujących 159 towarzystw misyjnych. I choć tylko nieliczne „młode Kościoły” przysłały do Edynburga swoich przedstawicieli, to jednak niektórzy z ich przywódców mieli zdecydowany wpływ na narodziny współczesnego ruchu ekumenicznego. Pośród nich na specjalną uwagę zasługują: przewodniczący Konferencji John Mott, który przez wiele lat stał na czele ruchu misyjnego, oraz takie osobistości, jak: Joseph H. Oldham, Wiliam Temple, John Baillie, Charles H. Brent – pierwszy przewodniczący Kierunku „Wiara i Ustrój” (*Faith and Order*) albo inaczej „ruch lozański” (1927), Alfred Boegner, V.S. Zahariah oraz inni. Wszyscy wymienieni odegrali czołową rolę promocyjną, wywierając wpływ na dwa ekumeniczne nurty, idące zresztą odrębnymi torami: „Wiara i Ustrój” oraz „Życie i Praca” (*Life and Work*)⁶. Konferencja edynburska była pierwszym poważnym doświadczeniem dla przyszłych działaczy i przywódców ekumenicznych⁷. Ważne jest także i to, że spośród głównych ośmiu tematów na niej podejmowanych, trzy miały ekumeniczny charakter: a) zwiastowanie Ewan-

geli całego świata; b) Kościoły obszarów misyjnych, „młode Kościoły”, c) współpraca i krzewienie jedności⁸.

Obok wymienionych dwu ekumenicznych kierunków (nurtów), odrębnym torem szła Międzynarodowa Rada Misyjna, która zwoływała kolejne swoje konferencje: w 1928 r. na Górze Oliwnej w Jerozolimie; w 1938 r. w Tambaram k. Madrasu i w 1947 r. w miejscowości kanadyjskiej – Whitby⁹. Choć Radzie nie udało się wyjść poza ramy protestantyzmu, to jednak trzeba zauważyć jej osiągnięcia, zwłaszcza w działalności jednoczącej, np. nacisk na gruntowne badania nad problemem wolności religijnej, pomoc udzielana młodym Kościołom i jednocześnie połączenie ich w ścisłej wspólnocie z „Kościołami starymi”, organizowanie w całym świecie wspólnej działalności i wspólnej modlitwy, przyczyniającej się do wzrostu świadomości jedności, zwłaszcza na terenach misyjnych¹⁰.

Nowy etap współpracy Międzynarodowej Rady Misyjnej rozpoczął się od powstania w 1948 r. w Amsterdamie Światowej Rady Kościołów (ŚRK=ERK). W Amsterdamie wybrano Prezydium i Komitet Naczelny (Centralny) złożony z 90 członków, natomiast bezpośrednio po obradach Komitet Naczelny wyłonił Komitet Wykonawczy liczący 12 oddziałów; w oddziale studiów przewidziano zajęcie się kształceniem misjonarzy oraz ewangelizacją. Dokonano też wyboru sekretarza generalnego W.A. Visser't Hoofta, reformowanego teologa holenderskiego, który funkcję tę pełnił przez 18 lat¹¹. Odtąd ŚRK, w skład której weszły dwa ekumeniczne nurty: „Wiara i Ustrój” oraz „Życie i Praca”, kierowała się własną bazą doktrynalną (chryzologiczna podstawa wiary) poszerzoną w New-Delhi (1961) o wymiar trynitarny. ŚRK stała się w rzeczywistości prawomocnym narzędziem, którym Kościoły mogą się posługiwać w celu lepszego poznania, dialogu i podejmowania coraz to nowych prób zjednoczenia¹².

Międzynarodowa Rada Misyjna, będąca organizacją opierającą się na krajowych konferencjach misyjnych i radach chrześcijańskich, a nie na Kościołach, nie mogła z przyczyn strukturalnych zgłosić swego akcesu do ŚRK. Jednak obydwie organizacje ściśle ze sobą współpracowały, co wyraziło się w powołaniu tzw. Komitetu Łączności, mającego m.in. na celu przygotowanie przyszłego połączenia tych organizacji¹³.

2. Utworzenie Wspólnej Grupy Roboczej (WGR) i podjęcie oficjalnego dialogu

Począwszy od Amsterdamu (I Zgromadzenie Ogólne ŚRK – 1948) aż do Porto Alegre (IX Zgromadzenie Ogólne ŚRK – 2006) nastąpiły ważne wydarzenia, które mają znaczenie dla dialogu ŚRK z Kościołem rzymsko-

katolickim. I tak 18 lutego 1965 r. nastąpiło powołanie do życia pierwszego wspólnego organu Kościoła rzymskokatolickiego i ŚRK, pod nazwą Wspólnej Grupy Roboczej (WGR). Był to nie tylko punkt zwrotny we wzajemnych kontaktach, ale także początek ożywionej współpracy, przede wszystkim podjęcie w ramach WGR multilateralnych rozmów, czyli oficjalnego dialogu pomiędzy Kościołem rzymskokatolickim i ŚRK. Wydaje się, iż nie byłoby to możliwe bez powołania 5 czerwca 1960 r. przez papieża Jana XXIII Sekretariatu do Spraw Jedności Chrześcijan, na którego czele stanął znakomity biblista kard. Augustyn Bea, co umożliwiło nawiązanie i ożywienie wzajemnych kontaktów¹⁴. Jednak dopiero Dekret o ekumenizmie Soboru Watykańskiego II (1964), zdaniem Visser't Hoofta, stworzył dobrą sytuację do powołania oficjalnego organu o charakterze konsultacyjnym (WGR) do wzajemnych kontaktów i rozpoczęcia dialogu doktrynalno-ekumenicznego¹⁵. Zresztą i ŚRK wywarła pewien wpływ na kształt niektórych dokumentów Soboru Watykańskiego II, co trzeba nie tylko zauważyć, ale i docenić, ponieważ świadczy to o wzajemnej wymianie myśli, będącej jednym z aspektów „jednego ruchu ekumenicznego”, do którego włączają się ze swoimi zasadami różne Kościoły i Wspólnoty kościelne¹⁶. Kwestię tę podkreślono również w Drugim Oficjalnym Raportcie, wypracowanym w ramach WGR, w którym stwierdzono, że istnieje tylko jeden ruch ekumeniczny, a Kościół katolicki i ŚRK zobowiązane są mu służyć¹⁷. Od Dekretu o ekumenizmie wielopłaszczyznowa działalność zjednoczeniowa stała się ważną częścią doświadczenia Kościoła katolickiego, który z tego dokumentu czerpał zasady i metody dla pracy ekumenicznej. Słusznie można powiedzieć, że Vaticanum II w procesie ekumenicznym stanowiło jego niezwykle przyspieszenie, gdyż idee wyrosłe podczas soborowych debat odbiły się głośnym echem w innych Kościołach, zaś różne teologie wzajemnie i pozytywnie zaczęły na siebie wpływać¹⁸.

Na wzmoczenie współpracy pomiędzy ŚRK i Kościołem rzymskokatolickim wpłynęły inicjatywy, które dotyczyły ważnych dla ekumenii problemów, jak na przykład porozumienie co do nabożeństw podczas spotkań ekumenicznych, a zwłaszcza planowanie Tygodnia Modlitw o Jedność Chrześcijan, ustalenie charakteru, form i warunków dialogu ekumenicznego, kwestia służby i zadań świeckich w Kościele, a także współpraca w sferze etyki społecznej. Przyczyniła się do tego Światowa Konferencja do Spraw Kościoła i Społeczeństwa zorganizowana w 1966 r. przez ŚRK w Genewie oraz powstanie w 1967 r. Papieskiej Komisji „Sprawiedliwość i Pokój”, co doprowadziło w 1968 r. do powstania „Wspólnego Komitetu Kościoła katolickiego i ŚRK do Spraw Społeczeństwa, Rozwoju i Po-

koju” (SODEPAX)¹⁹. Wszystkie te wydarzenia wprost albo pośrednio dotyczą zagadnienia misji i ekumenii. Dlatego warto, obok refleksji już przedstawionych, zasygnalizować także i inne podejmowane w tym względzie decyzje, ustalenia, samo nawet dostrzeganie problemu czy fuzję działań Światowej Konferencji Misyjnej i ŚRK.

W okresie pomiędzy drugim i trzecim Zgromadzeniem Ogólnym ŚRK, czyli pomiędzy Evanston (1954) a New-Delhi (1961), zajmowano się sprawą integracji Międzynarodowej Rady Misyjnej ze ŚRK, która dokonała się ostatecznie w wyniku dłuższych przygotowań. W Evanston stwierdzono: „Bez Ewangelii świat nie ma żadnego sensu, ale bez świata nie istnieje realny punkt odniesień dla Ewangelii. Ewangelizacja nie jest wyodrębnioną i przejściową formą działania Kościoła: powinna ona przenikać całe jego życie”²⁰. Jednak wzajemne relacje pomiędzy Kościołami były utrudniane przez brak wspólnego chrześcijańskiego świadectwa, przez prozelityzm oraz kwestię rozumienia wolności religijnej. Dlatego przygotowany przez powołaną w 1956 r. Komisję (uczynił to Komitet Naczelny wybrany podczas Zgromadzenia Ogólnego w Evanston) projekt wstępny dokumentu został zatytułowany: „Świadectwo chrześcijańskie, prozelityzm i wolność religijna w łonie ŚRK”, a w nim uznano prozelityzm za fałszywe pojmowanie chrześcijańskiego świadectwa, czyli głoszenia Ewangelii. Po niewielkich poprawkach Komitet Naczelny przyjął w 1960 r. dokument, który został zaaprobowany przez Trzecie Zgromadzenie Ogólne w New-Delhi (1961)²¹.

Wreszcie wspomniany wyżej Komitet Łączności wyraził przekonanie, iż nadszedł czas, by ŚRK i Międzynarodowa Rada Misyjna połączyły się ze sobą w formie, która zagwarantuje, że „misja będzie stanowiła zasadniczy element ruchu ekumenicznego”. Komitet Naczelny zlecił Komitetowi Łączności, by w porozumieniu z zainteresowanymi opracował plan integracji i przedstawił go w 1957 r. Komitetowi Naczelnemu oraz Szóstej Światowej Konferencji Misyjnej 1957/1958²². Ta z kolei, pozytywnie oceniając możliwość samego połączenia na skutek wyjaśnienia wszystkich związanych z fuzją kwestii, przesunęła termin następnego Zgromadzenia Ogólnego ŚRK na rok 1960 lub 1961²³. Tak więc do połączenia Międzynarodowej Rady Misyjnej ze ŚRK doszło w New-Delhi w 1961 r. i odtąd działalność obydwu instytucji jest realizowana w ramach pracy Komisji do Spraw Misji Światowej i Ewangelizacji oraz nadal poprzez organizowane co kilka lat Światowe Konferencje Misyjne. Konferencja do Spraw Misji i Ewangelizacji składa się z około 250 członków, zaś jej skład na propozycję Komisji ustala Komitet Naczelny ŚRK. Po połączeniu się

Międzynarodowej Rady Misyjnej ze ŚRK odbyło się sześć dalszych Światowych Konferencji Misyjnych: w Meksyku (1963), w Bangkoku (1972–1973), w Melbourne (1980), w San Antonio (1989), w Salwadorze (1996) i w Atenach (2005)²⁴.

Nie ma wątpliwości, że zacieśnienie więzów pomiędzy ekumenią a misjami nastąpiło właśnie w łonie ŚRK po połączeniu się jej z Międzynarodową Radą Misyjną oraz po powstaniu w 1965 r. Wspólnej Grupy Roboczej, której zadaniem jest prowadzenie intensywnego dialogu pomiędzy ŚRK i Kościołem rzymskokatolickim²⁵. To dzięki Wspólnej Grupie Mieszanej współpraca pomiędzy Watykańskim Sekretariatem do Spraw Jedności Chrześcijan a ŚRK stała się możliwa. Przyczyniło się to do przezwyciężenia wielu trudności i stworzenia dobrego klimatu dla wzajemnych relacji.

Jest oczywiste, że na rozwój ekumeniczny – jak stwierdzono w Szóstym Raporcie WGR z 1990 r. – mogą mieć wpływ „różne sposoby rozumienia przedmiotu ekumenii i środki realizacji widzialnej jedności. Także akty prozelityzmu, nadmiernej dbałości o wyznaniową tożsamość, brak wyczulenia na problemy wspólne – wszystko to może negatywnie wpływać na dialog i proces wzajemnego zbliżenia”. Ponadto różnice doktrynalne, problemy etyczne, społeczne i polityczne także stanowią przeszkodę na drodze do pełnej jedności i wspólnego działania. Prawdą jest również, iż ŚRK i Kościół rzymskokatolicki różnią się w swej naturze, strukturze, sposobie działania oraz w pojmowaniu urzędu. I właśnie tego rodzaju różnice stanowią przeszkodę na drodze do współpracy. „Kościół katolicki jest Kościołem powszechnym z silną strukturą hierarchiczną promującą jedność w różnorodności. Natomiast ŚRK stanowi wspólnotę Kościołów autonomicznych, złączonych w poszukiwaniu widzialnej jedności i we wspólnym świadectwie. Nie są z sobą połączone w formę prawnostrukturalną, lecz trzeba na nie patrzeć jako na należące do jednej wspólnoty ekumenicznej, która pozwala im razem wzrastać”²⁶. Stąd też według wyżej zasygnalizowanych stwierdzeń, należy postrzegać wszelkie uzgodnienia i wypracowywane dokumenty, w tym i sześć raportów opracowanych w latach 1966–1990, do których ograniczą się poniższe analizy.

3. Raporty Wspólnej Grupy Roboczej

I Raport – z 1966 r.

Strona katolicka opracowując w tym Raporcie propozycję projektu działalności WGR kierowała się wytycznymi Dekretu o ekumenizmie,

natomiast przedstawiciele ŚRK oparli się na dokumentach i oświadczeniach Rady odnoszących się do współczesnej sytuacji ekumenicznej²⁷. Po nakreśleniu takich podstawowych zagadnień, jak: istota ekumenizmu, dialog jako taki, dwustronne rozmowy oraz status uczestników tych kontaktów, w rozdziale drugim zostały zarysowane możliwości współpracy na polu misyjnym²⁸. Dokument oparł się na pierwszej konsultacji, która została wspólnie zorganizowana przez Wydział do Spraw Misji Światowej i Ewangelizacji oraz Sekretariat do Spraw Jedności Chrześcijan w kwietniu 1965 r. w Crêt-Bérard k. Lozanny. Wyniki tej konsultacji – w których m.in. stwierdzono, że przyszłość stoi otworem co do możliwości współpracy w różnych dziedzinach, w tym na polu misyjnym – zostały przesłane Wspólnej Grupie Roboczej. Jednak w związku z ogłoszeniem pod koniec czwartej sesji Soboru Watykańskiego II Dekretu o działalności misyjnej Kościoła katolickiego, zwrócono uwagę na konieczność podjęcia dalszych badań studyjnych w zakresie kontynuowania współpracy²⁹.

Sprawozdanie zasygnalizowało także momenty trudne i napięcia, jakie mogą powstać na polu misyjnym, np. uprawianie prozelityzmu, nieuczciwej rywalizacji czy tym podobnych. Wyrażono przekonanie, że środkiem zaradczym na powyższe trudności powinno być dalsze podejmowanie kontaktów pomiędzy odpowiedzialnymi w tym względzie czynnikami. Pierwszym krokiem mogłoby być zalecenie, aby kompetentne osoby podjęły wysiłki zmierzające do wyjaśnienia owych trudnych sytuacji³⁰.

Raport wymienia kilka konkretnych problemów, które w kontekście ogłoszonych przez Kościół rzymskokatolicki na Soborze Watykańskim II dokumentów, zwłaszcza w relacji misje – ekumenizm, należy poddać pogłębionym badaniom i dalszej refleksji, a mianowicie: kształcenie teologów i świeckich w duchu ekumenicznym, doktryna i praktyka chrztu, teologia małżeństwa i małżeństw mieszanych, a nadto: praktyczne konsekwencje wynikające z wolności religijnej czy też problemy związane z prozelityzmem³¹.

Samo poruszenie w dokumencie problemu misyjnego i rysującej się, choć jeszcze nie w sposób pełny, wzajemnej współpracy w łonie WGR, ma swoją dużą wagę, pokazując nie tylko trudne momenty, ale i możliwości ich obopólnego przebadania, co pozwoliłoby dzięki dialogowi uniknąć wielu trudnych sytuacji w zakresie ewangelizacji na terenach misyjnych.

II Raport – z 1967 r.

Drugi Raport przypomina w uwagach ogólnych (rozdział pierwszy) o obszernym zakresie podejmowanych badań, co nie pozwoliło wypełnić

wszystkich zadań nakreślonych przez Raport z 1966 r. Ponadto nie tylko stosunki międzykościelne ulegają szybkim przemianom, ale pojawiają się coraz to nowe problemy teologiczne oraz nieprzewidziane sytuacje, obok których nie można przejść obojętnie³². Ponownie podkreślono cel dokumentu, którym jest przedstawienie wyników prowadzonych badań oraz wymiany poglądów, „które już sformułowano i ukazanie wizji przyszłości, w której WGR przewiduje potrzebę coraz to bardziej dynamicznych stosunków pomiędzy Kościołem rzymskokatolickim a ŚRK”³³. Powyższy cel³⁴ obejmuje także zagadnienie jedności i misji, któremu poświęcono sporo uwagi³⁵, poruszając ponownie sprawy trudne, tzn. prozelityzm i małżeństwa mieszane³⁶.

Temat relacji chrześcijańskiej jedności i misji objął tym razem dwie konkretne kwestie: wspólne świadectwo Kościołów oraz relacje do religii niechrześcijańskich.

Co do pierwszej kwestii stwierdzono, iż brak wspólnego świadectwa Kościołów z powodu rozbicia chrześcijan jest przeszkodą w skutecznym głoszeniu Ewangelii. Chrześcijanie żyjący jedynie obok siebie, nie będąc pojednani, przeczą zbawczemu orędziu. Kościoły wyczuwają ową sprzeczność, dlatego pragną przywrócić wspólnotę między sobą. Kościoły członkowskie ŚRK wyraziły zamiar przywrócenia wspólnoty „poprzez wspólne życie i działanie w Radzie”, zwłaszcza przez zintegrowanie wysiłków Międzynarodowej Rady Misyjnej ze ŚRK, zaś Kościół rzymskokatolicki potwierdził ten sam zamiar w dwu swoich ważnych dokumentach: w Dekrecie *Unitatis redintegratio* (por. DE, 12) oraz w Dekrecie *Ad gentes*³⁷.

W analizowanym dokumencie nie chodzi o zwykłą formę wspólnego świadectwa, lecz o jego formę doskonałą. Ta zaś jest możliwa jedynie we wspólnocie kościelnej, która osiągnie jedność w zakresie doktryny i życia na tyle, by Kościoły mogły wystarczająco owo życie we wspólnocie realizować, co wcale nie oznacza, że „Kościoły nie mogą już teraz pod wieloma względami dawać wspólnie świadectwa w imię Chrystusa”³⁸. Prawdą jest jednak, iż wspólne świadectwo rodzi problemy w zakresie głównych treści Ewangelii, co może mieć wpływ na działalność ekumeniczną, która będzie unikała wszystkiego, co wykraczałoby poza ramy praktycznej współpracy. Raport przestrzega, iż takiej tendencji należy się kategorycznie przeciwstawiać, gdyż wszelkie poczynania ekumeniczne powinny mieć przed sobą jeden cel, a mianowicie: wystawianie imienia Chrystusa³⁹. Autorzy dokumentu domagają się szczególnie gruntownego przebadania wspólnego świadectwa w sytuacjach misyjnych, a w związku z tym jak najszybszego powierzenia owego zadania „specjalnemu ze-

społowi roboczemu” celem zbadania istniejących możliwości w tej dziedzinie. Przy czym chodzi tu o taki dobór zespołu, by można było zadość uczynić tak teologicznym, jak i praktycznym aspektem problemu⁴⁰.

W sprawie relacji do religii niechrześcijańskich WGR zaleca podejmowanie przez Kościoły na nowo dyskusji, bowiem problemy teologiczne dotyczące tych stosunków mogą być najskuteczniej podejmowane na gruncie ekumenicznym. Dlatego WGR zainteresowała się sprawozdaniami z różnych spotkań i konsultacji, które przeprowadzono na Cejlonie w Kandy (w marcu 1967 r.) w związku z dialogiem prowadzonym z religiami niechrześcijańskimi. Konsultacja ta została zorganizowana przez ŚRK, a wzięła w niej udział także delegacja wyznaczona przez watykański Sekretariat dla Niechrześcijan. WGR jednomyślnie stwierdziła, iż takie kontakty powinny być kontynuowane i rozwijane⁴¹.

Zagadnienie prozelityzmu stanowiło i stanowi jedną z poważnych przeszkód na drodze ku chrześcijańskiej jedności, i to nie tylko w działalności misyjnej Kościołów. Kwestia ta wiąże się również bezpośrednio z problematyką wolności religijnej. Stąd Raport w części zatytułowanej „Studia nad prozelityzmem” najpierw mówi o wolności religijnej, w kontekście porównywania Deklaracji o wolności religijnej *Dignitatis humanae* Soboru Watykańskiego II z różnymi wypowiedziami ŚRK w tym względzie. I chociaż Kościoły teologicznie uzasadniają tę kwestię różnie, to jednak są zgodne co do praktycznych zasad jej stosowania. Obydwie strony wyrażają wzajemne zrozumienie i chęć wspólnego działania w odniesieniu do pojawiających się praktycznych problemów, przy czym stan taki wcale nie zwalnia od prowadzenia dalszych badań w kwestii wolności religijnej, bowiem istniejące napięcia w tym względzie nie są nieprzezwyciężalne⁴².

Chociaż zagadnienie prozelityzmu i wolności religijnej są od siebie właściwie nierozłączne, to jednak nie można nie dostrzegać różnicy pomiędzy nimi. I tak, dyskusja dotycząca wolności religijnej odnosi się do swobody świadectwa w państwie i społeczeństwie, natomiast studium prozelityzmu dotyczy tematu chrześcijańskiego świadectwa w ogóle, a w szczególności relacji pomiędzy rozdzielonymi Kościołami. Po prostu chodzi o właściwe rozumienie owej relacji zachodzącej pomiędzy obowiązkiem każdego Kościoła do dawania świadectwa prawdzie a ekumeniczną odpowiedzialnością, jaką one ponoszą wzajemnie za siebie. Dlatego WGR postanowiła podejmować nadal wspólne badania w kwestii prozelityzmu⁴³.

Raport poruszył również problem małżeństw mieszanych. W tym celu ŚRK w dniach 20–24 VI 1966 r. zorganizowała ze swej strony konsulta-

cję dla przeanalizowania i zebrania różnych stanowisk Kościołów członkowskich wchodzących w jej skład, by podsumować główne problemy z tego zakresu. Sekretariat do Spraw Jedności Chrześcijan zorganizował w dniach 1–4 III 1966 r. spotkanie z przedstawicielami Komisji „Wiary i Ustroju”, które było okazją do pożytecznej wymiany poglądów, chociaż nie zakończyło się wspólnym raportem. W każdym razie nawet jeśli trudności, które się pojawiły, zostałyby zredukowane, to i tak rozmowy pomiędzy Kościołami należy prowadzić nadal⁴⁴.

W centrum uwagi tego Raportu WGR zostały zatem postawione ważne problemy, które decydują o dobrej współpracy różnych Kościołów i Wspólnot prowadzących misyjną działalność, a nie da się ich rozwiązać bez ekumenicznego nastawienia w zakresie ewangelizacji. Szczególną kwestią jest prozelityzm, o który Kościoły nadal się posadzają; problem ten zresztą wiąże się ściśle z zagadnieniem religijnej wolności i składania chrześcijańskiego świadectwa. Także problem małżeństw mieszanych, zauważony w tym Raporcie, choć może nie stojący w centrum uwagi misji, to jednak dla wzajemnych ekumenicznych relacji, które ułatwiłyby ewangelizacyjne zadanie na terenach misyjnych nie jest tematem z pogranicza. Świadczy o tym fakt, że ponieważ dotąd nie dokonano wzajemnych uzgodnień w tym względzie zarówno w zakresie międzywyznaniowych jak i lokalnych dialogów ekumenicznych, kwestia ta stanowi poważny problem utrudniający współżycie i współpracę chrześcijan wywodzących się z różnych tradycji wyznaniowych.

III Raport – z 1971 r.

Raport ten został sporządzony jako swoistego rodzaju podsumowanie pięciu lat wysiłków WGR, przede wszystkim w zakresie refleksji nad podstawą przyszłej współpracy między chrześcijanami, konkretnie zaś pomiędzy ŚRK a Kościołem rzymskokatolickim. Podkreślono, że „z jednej strony skandal podziału staje się bardziej jaskrawy a obowiązek przezwyciężenia [...] różnic wyznaniowych bardziej naglący, to z drugiej strony jest coraz bardziej jasne, że jawi się przed [chrześcijaninem] pytanie: jak interpretować dziś Ewangelię, by wierniej odpowiadało to wezwaniu Boga do składania o Nim świadectwa, które skuteczniej przemówiłoby do świata”⁴⁵. W odpowiedzi na powyższe dwa aspekty ekumenicznego problemu Wspólna Grupa Robocza przedstawiła odpowiednim władzom ŚRK dwa studyjne opracowania: 1) „Wspólne świadectwo i prozelityzm”, 2) „Katolickość i apostołskość”. Obydwa zagadnienia stanowią newralgiczny punkt w dialogu ekumenicznym⁴⁶.

Z dotychczasowych raportów, ten poświęcił najwięcej uwagi zagadnieniu: misje i jedność, przedstawiając najpierw problemy wspólne (1), następnie dialog z przedstawicielami innych religii oraz z niewierzącymi (2), a w dwu następnych fragmentach zajął się Chrześcijańską Komisją Zdrowia (3) oraz międzynarodowym rocznikiem chrześcijańskim (4).

Informacja w sprawie prozelityzmu była wypełnieniem zapowiedzi przestudiowania tej kwestii przez poprzedni Raport. Tak ŚRK, jak i Sekretariat do Spraw Jedności, przekazały odpowiednie dokumenty ekspertom z prośbą o uwagi, a po konsultacji obu stron w Arnoldshaim, dokonano przeredagowania dokumentu roboczego aż do finalnego kolokwium, które miało miejsce w Zagorsku (wrzesień 1969), gdzie pod wpływem uwag uczynionych podczas tego spotkania, wprowadzono do tekstu nowe zmiany⁴⁷.

Od strony merytorycznej ważne jest, że podczas prac uległ zmianie sam sposób przedstawiania problemu, bowiem w pierwszym etapie kładziono akcent na deformację ewangelizacji, sprzeczną z istotą chrześcijańskiego świadectwa. Jednak w miarę postępu prac badawczych, dialogujący doszli do wniosku, że „istotne zadanie nie polega na wyzbyciu się niewłaściwych metod ewangelizacji, lecz na doprowadzeniu do wspólnego dawania świadectwa”, oczywiście na tyle, na ile pozwala na to obecna sytuacja rozdzielonych nadal Kościołów⁴⁸. Dopracowywany dokument został przedłożony w maju 1970 r. podczas posiedzenia WGR, która przyjęła go ale nie jako raport, lecz jako materiał do przedyskutowania przez poszczególne Kościoły.

Drugim zagadnieniem podjętym przez ten Raport w ramach „misji i jedności” jest dialog z przedstawicielami innych religii oraz z niewierzącymi. Tutaj ograniczono się jednak tylko do informacji, iż od 1967 r. ożywione zostały kontakty ŚRK z Rzymskim Sekretariatem dla Niewierzących, m. in. poprzez wymianę obserwatorów. Poinformowano także, iż w 1970 r. została podjęta z ramienia ŚRK inicjatywa zorganizowania w Libanie (marzec 1970) spotkania specjalistów od dialogu czterech religii: buddyjskiej, chrześcijańskiej, hinduistycznej i muzułmańskiej. Ponadto w Zurychu (maj 1970) zostało zorganizowane przez ŚRK specjalne kolokwium, w celu przedyskutowania implikacji teologicznych dialogu pomiędzy przedstawicielami różnych religii, w którym to spotkaniu wzięło udział trzech przedstawicieli Kościoła katolickiego⁴⁹.

Dość ważnym tematem, również zaanonsowanym w poprzednim Raporcie, było nawiązanie bliższych kontaktów pomiędzy poszczególnymi organizacjami Kościołów zaangażowanych w ochronę zdrowia. Zresztą

od samego początku Chrześcijańska Komisja Zdrowia blisko współpracowała z dość licznymi szpitalami katolickimi, organizacjami medycznymi i zgromadzeniami zakonnymi⁵⁰. I tak, w ramach Chrześcijańskiej Komisji Zdrowia, która zaczęła zwoływać swoje posiedzenia począwszy od 1968 r., brali udział przedstawiciele Sekretariatu do Spraw Jedności Chrześcijan powoływani jako konsultanci z tytułu swych kompetencji, a nie jako reprezentujący jakąś organizację. W niniejszym punkcie, mającym raczej informacyjny charakter podano, że jedną z rezolucji tam podjętych była propozycja udziału katolików w powołanym specjalnie Komitecie zaangażowanym w prace Chrześcijańskiej Komisji Zdrowia, co zresztą przesłano do odpowiednich dykasterii ŚRK oraz Sekretariatu do Spraw Jedności Chrześcijan. Rezolucja ta została przyjęta, zaś powołany wspólny Komitet po raz pierwszy zebrał się w Rzymie 23 marca 1970 r., następnie 9 czerwca tegoż roku w Genewie, i wreszcie 31 lipca w Rzymie. Podczas wymienionych spotkań rozpatrzono kilka możliwych form współpracy Chrześcijańskiej Komisji Zdrowia z Kościołem rzymskokatolickim. Przedłożono też odpowiednim władzom do zaakceptowania specjalny raport w tej kwestii⁵¹.

Na koniec podkreślono potrzebę powołania wspólnego źródła informacji dla współpracujących Kościołów. Funkcję tę miałyby spełniać „World Christian Handbook” (Międzynarodowy Rocznik Statystyczny), który powinien się ukazać już w 1972 r. i miał zamieszczać informacje o wszystkich Kościołach istniejących na świecie⁵².

Raport ten, jak widać, posiada charakter bardziej informacyjny, mniej merytoryczny, chociaż dobrze i syntetycznie uwidaczniający organizacyjno-twórczą pracę WGR, pełniącą rolę doskonałego pośrednika pomiędzy ŚRK a Kościołem rzymskokatolickim, który – jak wiadomo – do dnia dzisiejszego nie zgłosił swojego akcesu jako oficjalny członek tejże wielkiej wspólnoty „starych i młodych Kościołów”.

IV Raport – z 1975 r.

Kolejny Raport⁵³ najpierw zwraca uwagę na dotychczasowe osiągnięcia w relacjach między Kościołami i Wspólnotami chrześcijańskimi. Obydwie strony, tzn. ŚRK i Kościół rzymskokatolicki, podjęły dialog, współpracę oraz wspólne dawanie świadectwa. Rola WGR polegała nie tylko na wzmocnieniu więzi, lecz przede wszystkim na regularnych kontaktach, wspólnie podejmowanych badaniach i współpracy. Ukazano także przeszkody, które należy przezwyciężyć. Jednocześnie postawiono pytania, na które obecnie należy odpowiedzieć, a mianowicie: jak w sposób najlep-

czy można wspólnie służyć sprawom ruchu ekumenicznego? jak Kościół rzymskokatolicki i ŚRK powinny określić swe wzajemne relacje? jakie problemy domagają się priorytetowego potraktowania? jaki rodzaj wspólnej struktury należy zastosować?⁵⁴

W Raporcie tym nie ma odrębnego potraktowania relacji „misje i jedność”. W części pierwszej, mówiącej o podstawie współpracy w zakresie dawania wspólnego świadectwa, zostały w tym względzie przywołane i podkreślone wybrane fragmenty z poprzednich raportów⁵⁵, zaś w części czwartej, zatytułowanej „Droga przyszłości”, we „wspólnych programach zwrócono uwagę na jedność Kościoła i dawane pospołu chrześcijańskie świadectwo”, natomiast w „innych formach bieżącej współpracy”, które należy utrzymać i rozwijać, poruszono ponownie zagadnienie Chrześcijańskiej Komisji Zdrowia oraz stosunków z Komisją do Spraw Misji Światowej i Ewangelizacji, co przynajmniej w kilku punktach warto zaznaczyć.

1) Odnośnie do jedności Kościoła zwrócono uwagę na wytworzenie pod wpływem dialogów nowego klimatu w relacjach ekumenicznych, co przejawia się choćby w pragnieniu uznania „wielorakości wyznań w wyznawaniu tej samej wiary”. Stwierdzono znaczny postęp ekumenizmu lokalnego. Zwrócono uwagę na zależność pomiędzy bilateralnymi a multilateralnymi dialogami wyznaniowymi, w związku z czym postulowano rozpowszechniać tezy w nich wypracowane, by jaśniej uświadomić sobie ich wzajemne oddziaływanie. Postulowano przebadanie problemu roli ekumenicznych struktur współpracy, jakimi są rady regionalne, krajowe i lokalne⁵⁶. Zagadnienie o tyle ważne, że powołane do życia rady ekumeniczne, nawet po ukazaniu się trzeciej części „ekumenicznego dyrektorium” (1993) i po encyklice Jana Pawła II *Ut unum sint*, w niektórych diecezjach rzymskokatolickich przestały funkcjonować.

2) Zaangażowanie ekumeniczne powinno znaleźć swój wyraz we wspólnym świadectwie, co potwierdził Synod Biskupów w Rzymie (1974). W związku z tym padła propozycja powołania studyjnego gremium, które przeanalizowałoby ważne dokumenty tak po stronie Kościoła rzymskokatolickiego, jak i ŚRK⁵⁷. Zwrócono równocześnie uwagę, iż współpraca na rzecz dawania wspólnego świadectwa powinna mieć miejsce także w katechezie, dlatego poddano myśl, by „wspólna i zorganizowana refleksja ekumeniczna określiła możliwości ustalenia wspólnej podstawy nauczania religijnego”⁵⁸.

3) Chrześcijańska Komisja Zdrowia ŚRK starała się wypracować wspólny pogląd na naturę chrześcijańskiej posługi w zakresie zdrowia

oraz rolę Kościoła w działalności zdrowotnej i leczniczej, co ma odniesienie do działalności misyjnej⁵⁹.

4) Zostały ożywione relacje pomiędzy szeregiem misyjnych zakonów rzymskokatolickich, pracujących pod opieką Kongregacji Ewangelizacji Narodów, z Komisją do Spraw Misji Światowej i Ewangelizacji ŚRK, co wyraźnie wskazuje na „godny uwagi rozwój w dziedzinie misji”⁶⁰.

A zatem w niektórych kwestiach dotyczących relacji „misje i jedność” współpraca nie tylko jest zauważalna, lecz jej efekty w postaci powołanych do życia zespołów badawczych przynoszą znaczny postęp. I chociaż w niniejszym Raporcie nie odniesiono się wprost do kwestii „misje i ekumenia”, to jednak wymienione wyżej przykładowo cztery punkty są o tyle ważne, że zauważyć można wysiłek WGR także na polu relacji ekumenizmu do misji w zakresie ewangelizacyjnym.

V Raport – z 1983 r.

Ten Raport⁶¹ zwraca uwagę nie tylko na działalność WGR w latach 1975–1983, kiedy to skupiono się na jedności Kościoła jako celu i drodze współpracy pomiędzy ŚRK a Kościołem rzymskokatolickim, ale także na wyeksponowaniu wspólnego świadectwa. Problem ten zyskał nowe oświetlenie, bowiem w wyniku przeprowadzonych badań w „Instytucie do Spraw Ekumenizmu i Misji” w Lejdzie stał się on punktem wyjścia do dalszych prac w małych grupach, a następnie w szerokim gremium w Wenecji w 1979 r. Opracowany w wyniku debat tekst przekazano WGR, która w 1981 r. zaaprobowała jego publikację łącznie z aneksem zawierającym różne przykłady dawania wspólnego świadectwa w wielu krajach⁶². Główny wysiłek w tym studium został skierowany na próbę rozwinięcia idei wspólnego świadectwa na podstawie nowego pojmowania „jedności i misji”, z nawiązaniem do przedstawienia w innym świetle kwestii prozelityzmu⁶³. Studium „próbując rozważyć i ocenić to dziedzictwo wspólnego świadectwa, stara się zwrócić uwagę Kościołów na jego znaczenie dla jedności, do której się dąży i dla ruchu ekumenicznego jako całości”⁶⁴. Jak więc widać, temat wspólnego świadectwa nie przestaje być przedmiotem zainteresowań nie tylko WGR, ale przede wszystkim w relacjach dialogowych pomiędzy ŚRK a Kościołem rzymskokatolickim, i to nie tylko w odniesieniu do misji, ale także w działaniach ekumenicznych⁶⁵.

Mówiąc o „współpracy bieżącej” Raport zwraca uwagę na dwa zagadnienia ściśle związane z relacją misji do ekumenii. Pierwsze dotyczy relacji z Komisją do Spraw Misji Światowej i Ewangelizacji (CWME). Po-

informowano, że przez wiele lat niektóre rzymskokatolickie zakony misyjne, współpracujące z Kongregacją do Spraw Ewangelizacji Narodów, były w dobrych relacjach o charakterze konsultacyjnym z Konferencją do Spraw Misji Światowej i Ewangelizacji ŚRK; wysyłano nawet w charakterze obserwatorów-konsultantów swoich przedstawicieli, co szczególnie dało się zauważyć podczas Światowej Konferencji Misyjnej zwołanej przez CWME w Melbourne – 1980 r. oraz w pracy studyjnej nt. „Wspólne świadectwo” zainicjowanej przez WGR⁶⁶. Druga kwestia wiąże się z dialogiem prowadzonym przez WGR z „przedstawicielami religii niechrześcijańskich i ideologii”, tzn. dialogiem prowadzonym przez WGR z przedstawicielami „religii i ideologii” a Rzymskim Sekretariatem do Spraw Niechrześcijan. Była to bardzo udana współpraca, chociaż nie mająca formy strukturalnej⁶⁷.

W rozdziale mówiącym o „propozycjach przyszłej współpracy” zwrócono uwagę na pięć tematów, z których aż trzy odnoszą się bezpośrednio do relacji „misje i jedność”.

1) Zwrócono uwagę na „nawrócenie serca” jako nieodzowny warunek współczesnej ekumenii⁶⁸, a także na opublikowanie Deklaracji w sprawie chrztu, Eucharystii i urzędu kościelnego – tzw. Dokument z Limy (BEM – 1982), ponadto skoncentrowano się na tych częściach opracowanego przez WGR w 1976 r. wspólnego programu pt. „Jedność Kościoła – cel i droga”, które dotychczas nie były należycie uwzględnione⁶⁹.

2) Nadal otwartym problemem pozostał temat wspólnego świadectwa, bowiem praca na rzecz widomej jedności Kościoła ze światem jest ściśle ze sobą powiązana, gdyż dwa podjęte studia opublikowane przez WGR jako „Wspólne świadectwo i prozelityzm” (1970) oraz „Wspólne świadectwo” (1981) uświadamiają, iż „dawanie świadectwa jest jednym z podstawowych sposobów odkrywania i pogłębiania jedności, danej w Chrystusie, zaś najdobitniejszą formą wspólnego dawania świadectwa jest wola Kościołów, by dać widzialny wyraz istniejącej już między nami wspólnoty”. I dalej: „Wspólne dawanie świadectwa nie zaciera ani nie przesłania problemów podziału, ale pomaga Kościołom współżyć i działać wspólnie wobec świata w imię Chrystusa, Pana i Zbawiciela. A więc jest zarówno próbą jak i warunkiem ruchu ekumenicznego”⁷⁰.

3) Podjęto problem kształtowania ekumenicznej postawy poprzez informację, poznawanie istniejących różnic pomiędzy chrześcijanami i ich Kościołami, edukację ekumeniczną, w tym przez wnikanie w głębsze pokłady doświadczeń życia we wspólnoty, np. poprzez uczestnictwo w nabożeństwach, sprawowanie służby itp. W sumie chodzi o należycie

ukształtowany wymiar ekumeniczny, będący nieodłączną częścią wszystkich procesów kształtowania postawy chrześcijańskiej i chrześcijańskiego wychowania⁷¹.

Raport ten wskazuje na ciągle dochodzące do głosu trudności, a częstotliwość ich podejmowania świadczy, że bez rozwiązania tych palących problemów, np. prozelityzmu i kwestii wspólnego świadectwa, oraz bez ukształtowania właściwej postawy ekumenicznej (ekumenicznego wymiaru), tak w sferze teorii jak i ekumeniczno-misyjnej praktyki, nie da się osiągnąć i wypracować właściwych dróg ku jedności, a przede wszystkim osiągnąć jedności Chrystusowego Kościoła, co jest celem zarówno działalności misyjnej, jak i ekumenicznej.

VI Raport – z 1990 r.

Stanowi on pewne podsumowanie 25-letniej współpracy Kościoła rzymskokatolickiego i ŚRK. Zresztą poprzednich pięć raportów, analizowanych tutaj jedynie w odniesieniu do kwestii „misje i jedność”, wskazuje na stały rozwój wzajemnych relacji pomiędzy dialogującymi stronami w ramach WGR. Ten Raport powinien, według jego autorów, potwierdzić wspólne przekonanie, że „pomimo blasków i cieni w ekumenicznej codzienności – nie wolno nam zaniechać dążenia do jedności. Nie można obejść tego nakazu i zadowolić się status quo”⁷². Zresztą ruch ekumeniczny „stał się znakiem nadziei, gdyż w sposób niepowtarzalny angażuje się na rzecz pełnego pojednania między chrześcijanami”, ponieważ sięga do najgłębszych źródeł duchowych chrześcijaństwa⁷³.

Idąc za myślą Raportu, trzeba powiedzieć, że w relacjach ze ŚRK, w których bierze bezpośredni udział wielu przedstawicieli Kościoła rzymskokatolickiego⁷⁴, rozmawiające i współpracujące ze sobą strony, w większej mierze niż dotąd, uświadomiły sobie niezbędność wzajemnego zaangażowania się na rzecz misji i dialogu, manifestowania wartości Ewangelii w zeświecczonym świecie, nie mówiąc o ponoszeniu odpowiedzialności chrześcijańskiej za wspieranie sprawiedliwości i pokoju, a także ochronę praw człowieka i jego godności⁷⁵.

Interesujące nas zagadnienie „misje i jedność” Raport z 1990 r. podejmuje w części trzeciej, w podrozdziale „Wspólne świadectwo”, gdzie kwestie tegoż świadectwa w odniesieniu do „misji i jedności” określa jako „priorytetowe z lat 1983–1990”, natomiast w części czwartej, czyli w perspektywach na przyszłość, a konkretnie w „propozycjach dla przyszłej pracy” został zawarty anons o „wspólnym świadectwie i wspólnej misji”, brany oczywiście z perspektywy ekumenicznej.

1. Już we wprowadzeniu do podrozdziału: „Wspólne świadectwo” Raport eksponuje w tym względzie następujące słowa Jana Pawła II: „wspólne świadectwo chrześcijan jest możliwe w wielu dziedzinach. Opiera się ono na wspólnej wierze, która chrześcijan łączy; wierze, która przez proces dialogu jawi się w nowym świetle [...]. Wspólne świadectwo, które jest możliwe dzisiaj, dodaje bodźca do poszukiwania pełnej jedności”⁷⁶. Natomiast mówiąc o wzajemnym odniesieniu do siebie wspólnego świadectwa, misji i jedności, zwrócono uwagę, gwoli pewnego przeglądu dokonań, na kilka ważnych wydarzeń.

a) Opublikowanie, wspomnianego już wyżej, dokumentu WGR pt. „Wspólne świadectwo” (1982), z zaleceniem, by znalazł on szerokie rozpowszechnienie i dowartościowanie, tak w środowiskach związanych ze ŚRK, jak i Kościołem rzymskokatolickim. Przy tej okazji zaanonsowano, iż współpraca doradców rzymskokatolickich w Komisji do Spraw Misji Światowej i Ewangelizacji ŚRK oraz ich udział w Światowej Konferencji Misyjnej w Melbourne (1980) spowodowały, że w 1984 r. w sztabie „Podzespołu do Spraw Misji Światowej i Ewangelizacji ŚRK” znalazło się miejsce dla doradczynie rzymskokatolickiej⁷⁷.

b) W tym okresie współpracownicy „Misji i Ewangelizacji” ponownie odwiedzili Rzym i Genewę oraz brali udział w trzech katolickich seminariach misyjnych w Rzymie. „Misję i Ewangelizację” zaproszono także na kongres misyjny organizowany przez rzymski uniwersytet „Urbanianum”⁷⁸.

c) Wspomniana wyżej doradczynie rzymskokatolicka odwiedziła w tym czasie katolickie i ewangelickie organizacje misyjne dla zapoznania się co do wspólnego świadczenia praktykowanego w skali krajowej i lokalnej. Przyczyniła się ona również do włączenia katolików do współpracy w przygotowaniu Światowej Konferencji Misyjnej w San Antonio (Texas – 1989), zwołanej przez ŚRK.

d) Przedstawiciele reprezentujący Kościół rzymskokatolicki brali udział w Komisji „Wiary i Ustroju” oraz „Misji i Ewangelizacji”, wnosząc cenny wkład do dialogu związanego z tematem „misje i jedność”. W Raporcie zostało odnotowane, iż podczas różnych spotkań wskazywano na problem prozelityzmu, ukazując w jego kontekście potrzebę wspólnego świadectwa⁷⁹.

2. Z kolei w dziale „Współpraca ekumeniczna w innych dziedzinach” podkreślono kwestię „dialog i świadectwo”. Nie tylko wspomniano tu ogólnie o kontynuacji współpracy pomiędzy Podzespołem do Spraw Dialogu ŚRK a Papieską Radą do Spraw Dialogu Międzyreligijnego, ale wy-

mieniono trzy już przedyskutowane tematy: a) rolę dialogu wobec religijnego fundamentalizmu, b) dialogu i misji, c) miejsce dialogu w pluralistycznym religijnie społeczeństwie. Z kwestią tą łączy się wspólne studium Podzespołu do Spraw Dialogu nt. „Wiara mojego sąsiada i moja”, dokument udrażliwiający chrześcijan na pluralizm religijny. W 1988 r. odbyło się specjalne posiedzenie dla rozważenia możliwości trójstronnego dialogu: chrześcijanie – żydzi – muzułmanie⁸⁰.

3. Ostatnią zarysowaną kwestią w „Perspektywach na przyszłość (1991–1998)” było ponowne skierowanie uwagi na „Wspólne świadectwo i wspólną misję” jako na kwestię priorytetową⁸¹. Wytyczono kilka kwestii szczegółowych:

a) Należy kontynuować pracę nad tematem „Dialog i zwiastowanie Ewangelii”, co zarówno z punktu widzenia ekumenii, jak i misji jest zagadnieniem o pierwszorzędym znaczeniu. W tym celu należałoby nawiązać współpracę pomiędzy takimi podzespołami ŚRK, jak: „Misje i Ewangelizacja” oraz „Dialog z Wyznawcami Innych Religii” a partnerami rzymskokatolickimi⁸².

b) Trzeba zatroszczyć się „o wspólne perspektywy w dziedzinie myśli i działalności społecznej”, tym bardziej, że na tym odcinku pojawiły się spore trudności w podejmowaniu takich problemów społecznych, jak: apartheid, sprawiedliwość, pokój i zachowanie stworzenia. Pewien kryzys nie ominął nawet specjalnych gremiów powołanych do badania zagadnień społecznych typu: SODEPAX czy JCG („Wspólna Grupa Doradcza do Spraw Myśli i Działalności Społecznej”)⁸³.

c) Należy poświęcić więcej uwagi współpracy ekumenicznej, gdyż według WGR w płaszczyźnie lokalnej, krajowej i regionalnej, a także w skali światowej owa współpraca pomiędzy ŚRK a Kościołem rzymskokatolickim w wielu wypadkach była niezwykle intensywna⁸⁴.

WGR patrząc perspektywicznie na dalszą współpracę, zdaje sobie sprawę z ciągle pojawiających się nowych problemów o zasięgu globalnym, domagających się nie tylko zainteresowania ze strony dialogujących partnerów, lecz przede wszystkim wychodzenia wielu kwestiom naprzeciw i usiłowania ich rozwiązywania w duchu ekumenicznym. Chodzi tu głównie o ważne ideologiczne i duchowe wyzwania dla całego świata, powstałe w wyniku wydarzeń w Europie Środkowej i Wschodniej⁸⁵.

* * *

Rezultatem prowadzonych przez 25 lat w ramach WGR studiów badawczych, omawianych w przedstawionych raportach, jest podstawowe

stwierdzenie, że dialog i współpraca w relacjach ŚRK i Kościoła rzymskokatolickiego są wręcz nie do przecenienia. W niniejszym artykule ukazano to jedynie w aspekcie: misje i jedność, albo inaczej „poła misyjnego” i „poła współczesnej ekumenii”. Te dwa pola działań skupiały się w ciągu całego ćwierćwiecza na dwu wzajemnie warunkujących się przedsięwzięciach na rzecz misji i ekumenizmu. Wydano wiele nie tylko interesujących, ale i ważnych tak dla jedności, jak i dla misji, chociaż nadal czekających na bardziej dogłębne przebadanie, dokumentów. Uwaga koncentrowała się na wspólnym świadectwie Kościołów, na poszerzeniu dialogu o religie niechrześcijańskie i ideologie oraz zgłębianie takich trudnych kwestii będących zagrożeniem dla misji i ekumenizmu, jak: prozelityzm, sprawa małżeństw mieszanych, problemy społeczne dotyczące bezpośrednio misji i jedności Chrystusowego Kościoła.

Niniejsze refleksje wypada podsumować dwoma sentencjami wyjętymi z prezentowanych raportów: 1) „działalność inicjowana przez WGR stanowi tylko ograniczony wyimek [...] ekumenicznej współpracy”, jednak „nie może on być wyizolowany z całości pracy ekumenicznej”⁸⁶; 2) ekumeniczna oraz misyjna współpraca dla zbawienia człowieka i świata, a także zachowania stworzenia, nie mogą być bezowocne⁸⁷.

PRZYPISY

¹ Niniejszy artykuł pisany z okazji 65. rocznicy urodzin Przyjaciela – Kolegi, z należnym uznaniem i wyrazami wdzięczności za niezmordowane pochylanie się nad różnymi tekstami, w tym i ekumenicznymi, oraz życzeniami na następne lata twórczej pracy dla pożytku jednego z najstarszych polskich seminariów duchownych – poświęca autor, mający nadzieję, że choć Jubilat z rezerwą podchodzi do wysiłków ekumenicznych, to jednak jeszcze *in statu viae* do zjednoczeniowych działań zdoła Go przekonać.

² M.-J. Le Guillou, *Misje – przeszkodą czy bodźcem dla ekumenizmu*, „Concilium” (pol.) 1–10(1965/66), s. 260.

³ Zob. tenże, *Mission et Unité. Les exigences de la Communion*, Paris 1960; G. Mercier, M.-J. Le Guillou, *Mission et Pouveté. L’heure de la Mission mondiale*, Paris 1964.

⁴ W. Piechota, *Ekumenizm a misje*, w: *Encyklopedia katolicka*, t. 5, Lublin 1985, kol. 866–867.

⁵ Cyt. za: W. Miziołek, *Wprowadzenie do zagadnień ekumenicznych*, Warszawa 1978, s. 1 (wyd. powielacz.).

⁶ Kościół rzymskokatolicki i Kościoły prawosławne nie brały udziału w Konferencji Edynburskiej. – J.B. Navarro, *Ekumenizm*, Warszawa 2007, s. 299–300.

⁷ Szerzej na temat tejże Konferencji zob. K. Karński, *Dążenia ekumeniczne we współczesnym świecie*, Warszawa 1986, s. 29–34.

⁸ Z. Pawlik, *Rozwój ruchu ekumenicznego – okres prekursorów*, w: *Ku chrześcijaństwu jutra. Wprowadzenie do ekumenizmu*, Lublin 1997, s. 392.

⁹ Zob. K. Karński, *Dążenia ekumeniczne...*, dz. cyt., s. 59–63.

- ¹⁰ Por. tamże, s. 63.
- ¹¹ Zob. tamże, s. 110–116; K. Karski, *Światowa Rada Kościołów*, w: *Ku chrześcijaństwu jutra*, dz. cyt., s. 295–296, 298–300.
- ¹² J.B. Navarro, *Ekumenizm*, dz. cyt., s. 300.
- ¹³ K. Karski, *Światowa Rada Kościołów*, art. cyt., s. 296.
- ¹⁴ Nową nazwę: Papieska Rada do Spraw Popierania Jedności Chrześcijan przyjął ówczesny Sekretariat 1 marca 1989 r. – zob. J.B. Navarro, *Ekumenizm*, dz. cyt., s. 245.
- ¹⁵ Por. K. Karski, *Dwadzieścia lat oficjalnej współpracy Kościoła rzymskokatolickiego i Światowej Rady Kościołów*, w: *Watykan – Genewa. Zbiór dokumentów*, Warszawa 1986, s. 15–16; J.B. Navarro, *Ekumenizm*, dz. cyt., s. 344–245.
- ¹⁶ W pierwszej wersji schematu soborowego Dekretu, pierwszy rozdział został zatytułowany: „Zasady katolickiego ekumenizmu”, co mogłoby sugerować, że istnieją różne ekumenizmy: ewangelicki, prawosławny czy katolicki. Dlatego zmieniono go na: „Katolickie zasady ekumenizmu” (zob. DE, 2–4).
- ¹⁷ K. Karski, *Dwadzieścia lat oficjalnej współpracy...*, art. cyt., s. 17.
- ¹⁸ Słusznie podkreślono, że owych wzajemnych wpływów trudno nie zauważyć w dokumentach Światowych Zgromadzeń ERK choćby w odniesieniu do tak ważnych dla dialogu dokumentów, jak: KK, KDK, DM i DE. Warto również podkreślić, iż to właśnie Konstytucja dogmatyczna o Kościele *Lumen gentium* otworzyła ekumenizm na dialog teologiczny. – Por. S. Rosso, E. Turco, *Introduzione*, w: *Enchiridion oecumenicum* (EOe), t. 5, Bologna 2001, s. XLVIII–IL.
- ¹⁹ K. Karski, *Dwadzieścia lat oficjalnej współpracy...*, art. cyt., s. 17.
- ²⁰ Cyt. za: K. Karski, *Dążenia ekumeniczne...*, dz. cyt., s. 124.
- ²¹ Por. tamże, s. 130–131.
- ²² Tamże, s. 139–140.
- ²³ Tamże, s. 140.
- ²⁴ K. Karski, *Od Edynburga do Porto Alegre. Sto lat dążeń ekumenicznych*, Warszawa 2007, s. 82–83.
- ²⁵ Por. K. Karski, *Dwadzieścia lat oficjalnej współpracy...*, art. cyt., s. 15.
- ²⁶ Cyt. za: S. Rosso, E. Turco, *Introduzione*, poz. cyt., s. L.
- ²⁷ Zob. *Dokumente wachsender Übereinstimmung* (DwÜ), Bd 1, 1931–1982 (hrsg. H. Meyer i in.), Paderborn 1983, n. 1, przyp., s. 586.
- ²⁸ Konkretnie chodzi tu o numer 9.
- ²⁹ *Pierwszy Oficjalny Raport (1966)*, w: *Watykan – Genewa*, dz. cyt., s. 33–34, n. 9. Całość Raportu w tłum. na jęz. pol. (K. Karski) – tamże, s. 29–37; tekst oryginalny – DwÜ 1, s. 586–593, n. 1–19.
- ³⁰ *Watykan – Genewa*, dz. cyt., s. 34, n. 9; DwÜ 1, s. 590, n. 9. Pośród problemów odnoszących się do różnych typów współpracy w rozdziale trzecim Raportu (n. 16–18) wymieniono: Biblię, termin Wielkanocy oraz liturgię. Jednak w punkcie dotyczącym misji o żadnym z nich nie wspomniano – zob. *Watykan – Genewa*, dz. cyt., n. 16–18, s. 36–37; DwÜ 1, n. 16–18, s. 592.
- ³¹ Zob. rozdział IV Raportu – *Watykan – Genewa*, dz. cyt., n. 19, s. 37; DwÜ 1, s. 592–593, n. 19.
- ³² *Drugi Oficjalny Raport (1967)*, w: *Watykan – Genewa*, dz. cyt., s. 38, n. 1; zob. DwÜ 1, s. 597, n. 1. Całość dokumentu w tłum. na jęz. pol. (K. Karski) – tamże, s. 38–50; tekst oryginalny – DwÜ 1, s. 597–613.
- ³³ *Watykan – Genewa*, dz. cyt., s. 38.
- ³⁴ Zob. tamże, s. 40–41.
- ³⁵ Jest to dość obszerny punkt drugi w rozdziale drugim zatytułowany: „Sprawozdanie z dotychczasowych dokonań wraz z zaleceniami co do ich kontynuacji” – zob. *Watykan – Genewa*, dz. cyt., s. 41–50, zaś punkt drugi pt. „Jedność a misje”, zob. s. 43–44; DwÜ 1, s. 601–602. Nadto w problemach specjalnych (n. 5) podjęto kwestię prozelityzmu i małżeństw mieszanych; *Watykan – Genewa*, dz. cyt., s. 48–49; DwÜ 1, s. 605–606, n. 5
- ³⁶ *Watykan – Genewa*, dz. cyt., s. 43; DwÜ 1, s. 601.

- ³⁷ Tamże.
- ³⁸ Tamże.
- ³⁹ Tamże.
- ⁴⁰ Por. tamże.
- ⁴¹ Por. tamże, s. 43–44; DwÜ 1, tamże, s. 602.
- ⁴² Por. tamże, s. 48; DwÜ 1, s. 605.
- ⁴³ Tamże.
- ⁴⁴ Por. tamże, s. 49; DwÜ 1, tamże, s. 606.
- ⁴⁵ *Trzeci Oficjalny Raport (1971)*, w: *Watykan – Genewa*, dz. cyt., s. 51. Całość dokumentu w tłum. na jęz. pol. (K. Karski) – *Watykan – Genewa*, dz. cyt., s. 51–64; tekst oryginalny – DwÜ 1, s. 614–625. Sam Raport składa się z wprowadzenia oraz pięciu rozdziałów: 1) Wiara i kult Kościołów; 2) Misja i jedność; 3) Problemy laikatu; 4) Służba dla społeczeństwa – służba dla ludzkości; 5) Krajowe i lokalne rady chrześcijańskie.
- ⁴⁶ Kwestiami tymi autor niniejszego opracowania zajął się już wcześniej, dlatego zostaną one w tym miejscu pominięte. Tekst dokumentów w jęz. pol.: „Wspólne świadectwo i prozelityzm” – *Watykan – Genewa*, dz. cyt., s. 125–135 (tł. J. Kruczyńska); „Katolickość i apostołskość” – tamże, s. 136–168 (tł. K. Karski); tekst oryginalny – DwÜ 1, s. 625–634, 635–662.
- ⁴⁷ *Trzeci Oficjalny Raport (1971)*, w: *Watykan – Genewa*, dz. cyt., s. 56; DwÜ 1, s. 619.
- ⁴⁸ *Watykan – Genewa*, dz. cyt., s. 57; DwÜ 1, tamże.
- ⁴⁹ Tamże.
- ⁵⁰ Por. tamże.
- ⁵¹ *Watykan – Genewa*, dz. cyt., s. 57–58; DwÜ 1, s. 620.
- ⁵² Por. *Watykan – Genewa*, dz. cyt., s. 58; DwÜ 1, tamże.
- ⁵³ Całość dokumentu w jęz. pol. została podana za: „Biuletyn Ekumeniczny” Komisji Episkopatu Polski, 1977, n. 1; jest także w pozycji: *Watykan – Genewa*, dz. cyt., s. 65–80; tekst oryginalny – DwÜ 1, s. 662–674.
- ⁵⁴ *Czwarty Oficjalny Raport (1975)*, w: *Watykan – Genewa*, dz. cyt., s. 65–66; DwÜ 1, s. 662–663.
- ⁵⁵ Zob. *Watykan – Genewa*, dz. cyt., s. 68; DwÜ 1, s. 664–665.
- ⁵⁶ *Watykan – Genewa*, dz. cyt., s. 75–76; DwÜ 1, s. 670–671.
- ⁵⁷ W Raporcie zostały *de nomine* wymienione dokumenty II Soboru Watykańskiego oraz oficjalne dokumenty wydane po Soborze przez Kościół rzymskokatolicki, a zwłaszcza wyniki Synodu Biskupów nt. „Ewangelizacja w świecie współczesnym”. Natomiast w odniesieniu do ŚRK wyszczególniono sprawozdania zgromadzeń ogólnych ŚRK, wyniki Światowej Konferencji Misyjnej nt. „Zbawienie świata w czasach dzisiejszych”; opracowanie Komisji „Wiara i Ustrój” związane z tematem „Uzasadnienie nadziei, która jest w nas” oraz prace sekcji V Zgromadzenia Ogólnego ŚRK pt. „Wyznawanie Chrystusa dziś”. – Zob. *Watykan – Genewa*, dz. cyt., s. 76; DwÜ 1, s. 671–672.
- ⁵⁸ *Watykan – Genewa*, dz. cyt., s. 76–77; DwÜ 1, s. 672.
- ⁵⁹ Zob. *Watykan – Genewa*, dz. cyt., s. 79; DwÜ 1, s. 674.
- ⁶⁰ Por. tamże.
- ⁶¹ Całość Raportu w tłum. na jęz. pol. (J. Kruczyńska) – *Watykan – Genewa*, dz. cyt., s. 81–112; tekst oryginalny – DwÜ 2, s. 677–704.
- ⁶² Por. *Watykan – Genewa*, dz. cyt., s. 93. Tekst tego dokumentu został umieszczony jako dokument studyjny także w: tamże, s. 179–199.
- ⁶³ Por. *Watykan – Genewa*, dz. cyt., s. 94; DwÜ 2, s. 688.
- ⁶⁴ Por. tamże.
- ⁶⁵ Tamże.
- ⁶⁶ Por. *Watykan – Genewa*, dz. cyt., s. 99–100; DwÜ 2, s. 693, B.[66] 3.
- ⁶⁷ Por. *Watykan – Genewa*, dz. cyt., s. 100; DwÜ 2, s. 693, B.[66] 4.
- ⁶⁸ Zob. *Watykan – Genewa*, dz. cyt., s. 101; DwÜ 2, s. 694–695 [n. 75].
- ⁶⁹ Zob. *Watykan – Genewa*, dz. cyt., s. 102; DwÜ 2, s. 695, [n. 78].
- ⁷⁰ *Watykan – Genewa*, dz. cyt., s. 103; DwÜ 2, s. 696, [n. 82].

⁷¹ Zob. punkt 4, części czwartej, mówiący o kształtowaniu postawy ekumenicznej – *Watykan – Genewa*, dz. cyt., s. 106–108; *DwÜ 2*, s. 699–700, [n. 95–104].

⁷² A. Clark, J. Maury, *Przedmowa. Szósty Oficjalny Raport (1990)*, „Studia i Dokumenty Ekumeniczne” (SiDE) 8(1992), n. 2, s. 48. Całość Raportu w tłum. na jęz. pol. (K. Karski) – tamże, s. 47–69; tekst oryginalny – *DwÜ 2*, s. 705–731.

⁷³ SiDE 8(1992), n. 2, s. 49; *DwÜ 2*, s. 705–706, [n. 2].

⁷⁴ Warto zauważyć, iż 12 teologów rzymskokatolickich to pełnoprawni członkowie Komisji „Wiara i Ustrój”. Siedmiu sprawuje doradcze funkcje w Komisji do Spraw Misji Światowej i Ewangelizacji (CWME). Przedstawiciel Watykanu przynależy do kuratorium w Bossey. Nadto związane zostały różne formy kontaktów i współpracy między dalszymi podzespołami ŚRK a watykańskimi dykasteriami, a zwłaszcza z Towarzystwami Misyjnymi. Wreszcie – tak jest aktualnie – w skład WGR, doradczego gremium, szukającego nowych form współpracy pomiędzy ŚRK a Kościołem rzymskokatolickim, wchodzi po 12 przedstawicieli z każdej strony. – Por. SiDE 8(1992), n. 2, s. 49, 50; *DwÜ 2*, s. 706–708, [n. 5–17].

⁷⁵ Por. SiDE 8(1992), n. 2, s. 50; *DwÜ 2*, s. 707, [n. 7].

⁷⁶ SiDE 8(1992), n. 2, s. 55; *DwÜ 2*, s. 714, [n. 41].

⁷⁷ SiDE 8(1992), n. 2, s. 55; *DwÜ 2*, s. 714, [n. 43].

⁷⁸ Zob. SiDE 8(1992), n. 2, s. 56; *DwÜ 2*, s. 714, [n. 44].

⁷⁹ Por. SiDE 8(1992), n. 2, s. 56; *DwÜ 2*, s. 715, [n. 46–47].

⁸⁰ Zob. SiDE 8(1992), n. 2, s. 60; *DwÜ 2*, s. 720, [n. 65–66].

⁸¹ W punkcie drugim: „Propozycje dla przyszłej pracy” po dwu zagadnieniach: wymiary kościelne pracy ekumenicznej oraz edukacji i formacji ekumenicznej, trzecią kwestią jest „Wspólne świadectwo i wspólna misja”. – Zob. SiDE 8(1992), n. 2, s. 65–67; *DwÜ 2*, s. 727–729, [n. 99–111].

⁸² Por. SiDE 8(1992), n. 2, s. 67; *DwÜ 2*, s. 729, [n. 109].

⁸³ Zob. SiDE 8(1992), n. 2, s. 67; *DwÜ 2*, [n. 110].

⁸⁴ Por. tamże.

⁸⁵ Por. SiDE 8(1992), n. 2, s. 67; *DwÜ 2*, s. 729, [n. 112].

⁸⁶ *Watykan – Genewa*, dz. cyt., s. 53; *DwÜ 1*, s. 616.

⁸⁷ Zob. w poszczególnych Raportach także ich części jak: „Kontynuacja naszej pracy” (1966); „Służba dla społeczeństwa – służba dla ludzkości” (1971); „Droga przyszłości” (1975); „Propozycje przyszłej pracy” (1983), czy „Perspektywy na przyszłość” (1990).